

Щодо реалізації заходів стратегії детінізації відносин в сфері туристичного бізнесу в Україні

**Нестерова Ірина Анатоліївна,
викладач Закарпатського державного університету**

Поширення в Україні такого соціально-економічного явища, як тіньова економіка, а також обсяги продукції і фінансових ресурсів, які обертаються в цій сфері, являють собою суттєву перешкоду забезпеченню сталого розвитку економіки, в тому числі і туристичної сфери. За підрахунками економістів, до державної казни України через несплату податків не надходило до 60 % обсягів прибутків, одержаних підприємствами, організаціями та фірмами [1, с. 90].

Тіньова економіка являє собою однозначно негативне явище, оскільки вона конкурує з легальною економікою та обов'язково пов'язана з корупцією. Актуальність вивчення тіньової економіки обумовлена також необхідністю усунення перешкод для досягнення суспільством сталого стану соціально-економічної ефективності [2]. Поширення в Україні такого соціально-економічного явища, як тіньова економіка, а також обсяги продукції і фінансових ресурсів, які обертаються в цій сфері, являють собою суттєву перешкоду забезпеченню сталого розвитку економіки, в тому числі і туристичної сфери. Особливо актуально дослідження тіньової економіки і в сучасній Україні, в тому числі і в галузі туристичної діяльності, оскільки в перехідному періоді суспільство характеризується німцими інститутами, а такий стан інститутів є поживчим ґрунтом для зростання тіньових відносин. Перед Україною як державою стоїть завдання - зміцнення економічної та національної безпеки на рівні сучасних вимог. А значні розміри тіньової економіки в Україні значно перешкоджають виконанню цього завдання [3, с.465]. Розрахунки рівня тіньового сектора в Україні із застосуванням різних

методик свідчать, що загалом обсяг тіньового сектора економіки України перевищує критичний (25-30% від ВВП) та «нормальний» рівень(10-15 %) [4].

У сфері туристичної діяльності ми відносимо до проявів тіньової економіки: тіньовий капіталооборот, фінансові операції, спрямовані на ухилення від оподаткування (діяльність без отримання ліцензій, неофіційне надання приміщень у користуванні туристів, інші послуги); корупція; підставні турфірми українських резидентів за кордоном; псевдобанкрутство; хабарництво (надання хабарів за одержання ліцензії на туристичну діяльність та ін.); тіньова зайнятість, торгівля людьми.

До основних чинників, які впливають на поширення вищезгаданих негативних тенденцій, можна віднести: економічну кризу, політичну нестабільність в державі, яка зумовлює неповноцінність ринкового середовища; недосконалість податкової системи (чинна податкова система фактично зосереджена на максимальному залученні надходжень до бюджету); незбалансованість та непослідовність державної політики, що регулює цю сферу (хронічними недоліками законодавства залишаються надмірна множинність нормативних актів, неузгодженість їх між собою, часті й не завжди виправдані зміни, значні прогалини у регулюванні тих чи інших господарських відносин); недосконалість бюджетної політики, що проявляється у відсутності належного контролю за виконанням видаткової частини держбюджету у сфері фінансування сфери надання туристичних послуг, його недостатня прозорість, численні випадки зловживань державними коштами; деформацію структури зайнятості сфери туризму(у тіньовому секторі відсутні гарантії працевлаштування, оплати праці й соціального страхування, безпеки праці, створюються додаткові умови для втягування значної частини населення у кримінальні відносини); недосконалість судової влади(особливо важливою в цьому контексті є неефективність механізму виконання судових рішень, а останніми роками посилилася тенденція щодо протиправного використання

механізмів судових рішень для перерозподілу надання туристичних послуг (скасування ліцензії, закриття туристичної фірми та ін.); корупція.

Проаналізувавши чинники, що зумовлюють виникнення та поширення тіньової економіки в туристичній сфері, погляди науковців щодо вивчення цього явища та протидії з ним, можна зробити висновок, що справа не тільки у впровадженні нових стратегій детінізації економіки, а у створенні сприятливих умов для легальної економічної діяльності на основі максимального врахування конструктивних інтересів суб'єктів туристичної діяльності, які працюють у тіньовій сфері; вдосконаленні законодавства, що регулює цю галузь, тим самим зупинивши ріст тіньової економіки в цій сфері.

Детінізація економіки – це цілісна система заходів, спрямована передусім на викорінення причин, передумов виникнення та прояв тіньової економіки. [5, с.446] Детінізація туристичної галузі є істотним зниженням рівня тінізації шляхом створення сприятливих умов щодо залучення тіньових капіталів до легальної сфери туристичних послуг. Напрями детінізації відносин в сфері туристичного бізнесу в Україні повинні бути спрямовані на усунення виявлених основних аспектів тінізації. Пріоритетними першочерговими заходами в стратегії легалізації відносин у сфері туризму ми бачимо:

- посилення контролю за обсягами діяльності суб'єктів туристичної діяльності;

- посилення репресивних заходів щодо корупції, підвищення міри покарання за вчинення корупційних дій чи хабарництва представниками місцевої влади та органів державного управління при здійсненні ліцензування та інших дозвільних процедур. Одним з найбільш очевидних засобів зниження рівня тіньової економіки є ефективне використання сили закону. Проте, на даний час покарання за прояви корупційних діянь є незначним, на нашу думку.

Крім того, визріла необхідність прийняття Закону України про легалізацію тіньових коштів, отриманих некримінальним шляхом, з метою запровадження на певний період політики амністії по відношенню до тіньового

капіталу не кримінального походження через відкриття йому шляхів для легального інвестування [5], в тому числі в туристичний бізнес.

Треба зазначити позитивний внесок Закону України «Про внесення змін до Закону «Про туризм» від 18 листопада 2003 року. Цей законодавчий акт суттєво обновив та узагальнив понятійний апарат і фактично установив нові правила надання послуг у сфері туризму. У зв'язку з прийняттям цього закону зменшилася кількість ліцензованих турфірм; практично залишилися тільки ті, які справді займаються туризмом і очікують прибутку від своєї діяльності. Як приклад, 3 тис. фірм, які до прийняття закону офіційно займалися діяльністю туроператорів, тільки 2,5 тис. надавали звіт про свою діяльність. Із них 100 фірм сплачувало 87% податків в бюджет, а із цих 100 – 10 підприємств сплачувало 70% податків[6]. Таким чином, можна сказати, що прийняття цього закону в значній мірі допомогло процесу детінізації цієї галузі;

- удосконалення системи оподаткування та зниження рівня оподаткування фізичних осіб;

- запровадження податкових стимулів до нагромадження та інвестування коштів юридичними та фізичними особами, які пропонується надавати за фактичними результатами діяльності;

- адміністративне усунення факторів, що стримують конкуренцію у сфері виробництва і надання туристичних послуг, спрощення погоджувальних та дозвільних процедур при здійсненні туристичної діяльності.

- залучення до реалізації стратегії легалізації представників міжнародних організацій, спеціалізованих на протидії нелегальному господарюванню, та громадянського суспільства.

Із метою протидії тіньовому сектору у сфері туристичних послуг було б доцільно створити спеціальні підрозділи туристичної міліції у всіх регіонах України, які в виконували функцію організації боротьби з «тіньовим ринком» в цієї сфері. Туристичні «силовики» мали б відстежувати поселення туристів у помешканнях приватників, які працюють без спеціального дозволу. Створення

спецпідрозділу допомогло б раніше виявляти порушників і швидше притягувати їх до відповідальності .

Таким чином, можна зробити висновок, що значна тінізація туризму, недостатність державних зусиль щодо її подолання призводять до формування негативного іміджу українського туризму у світі, стримують надходження в країну іноземних інвестицій, не сприяють налагодженню стосунків українських туристичних підприємств із зарубіжними партнерами, стримують євроінтеграційні зусилля України. Усе це об'єктивно зумовлює здійснення активних дій щодо детінізації відносин в сфері туристичного бізнесу. Реалізація заходів стратегії детінізації туристичної галузі забезпечить створення сприятливих умов для розвитку сфери туризму та буде сприяти посиленню позитивного іміджу України на міжнародному туристичному ринку.

Список використаних джерел:

1. Гега П. Тіньова економіка: її витoki та вплив на криміногенну ситуацію в Україні// Прокуратура. Людина. Держава. – лютий 2005 року. - № 2.- С.90.
2. Про основні напрямки розвитку туризму в Україні до 2010 року: Указ Президента України від 10.08.99 № 973/99// Урядовий кур'єр. - 2002.- 29 вересня.
3. Нестерова І.А. Джерела тіньових відносин, що виникають у сфері туристичного бізнесу: історико-порівняльний аспект: Державо і право:Збірник наукових праць.-К: Інститут держави і права ім. ВМ.Корецького.- № 45.- С.465-470.
- 4.Онишко С.В. Реальності та перешкоди на шляху до ефективної системи оподаткування //Проблеми фінансово-кредитного регулювання в перехідній економіці: Зб. наук. пр. - К.: Ін-т економіки НАН України,- 1996. Бірюков В.П. Заходи соціально-економічної політики держави по мінімізації тіньової економіки <http://oad.rags.ru/vestnikrags/issues>.
5. Тіньова економіка:сутність, особливості та шляхи легалізації/ За ред.. З.С.Варналія.-К.: НІСД, 2006.- 576 с.
6. Кабмін виводить туристичний бізнес з «тіні» <http://www.ukrbusiness.com.ua>